

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Första kammaren.

Nr 36.

Tisdagen den 23 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 162, angående de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående disponerandet av ett för lån åt Svenska lufttrafikaktiebolaget anvisat anslag.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 166, till Konungen i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande statsrevisionen m. m.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 3 mom. 13 tryckfrihetsförordningen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m., ävensom i ämnet väckta motioner; samt

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;

andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete och dels en i anledning därav väckt motion; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion, nr 94, om inrättande av ett näringshygieniskt institut i Sverige; och

nr 12, i anledning av väckt motion i andra kammaren, nr 163, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lägenhetsinnehavares å allmänningar rättsliga ställning.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 66 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

I) i anledning av förevarande motioner till *det frivilliga skytteväsendets befrämjande* å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundens överstyrelse;

II) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, må från förefintligen reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1922 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år äro eller kunna varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

III) avslå motionärernas förslag om utlämnande från statens ammunitionsförråd av skarpladdade 6,5 m/m patroner m/94 med stålmanlad kula till ett beräknat pris av 5 öre per patron i större omfattning än som vid anslagsberäkningen för tiden 1 januari—30 juni 1923 avsetts, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, och med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag, medgivit, att till den vid skytteförbundens överstyrelsens expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, må från förefintligen reservationer under extra

anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1922 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år äro eller kunna varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;
Nej — 58.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 539, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 101 ja och 112 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 176 ja och 170 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 40 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen, med avslag å förevarande motion II:203, må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning och att riksdagen således må medgiva, att vart och ett av avlidne extra slussvakten Johan Edvin Hallbergs omyndiga barn Erik Gunnar, Anna Sofia Elisabet och Oskar Vilhelm må från och med den 1 januari 1922 till och med utgången av det kalenderår, under vilket barnet uppnått 18 års ålder, av statens vattenfallsverks medel uppbära ett årligt understöd av 100 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen och således beslutit, att avlidne extra slussvakten i Trollhättan Johan Edvin Hallbergs änka må från och med den 1 januari 1922, så länge hon förbliver i sitt änkestånd, uppbära av statens vattenfallsverk ett årligt understöd av 240 kronor, samt att vart och ett av barnen Erik Gunnar, Anna Sofia Elisabet och Oskar Vilhelm må från och med den 1 januari 1922 till och med utgången av det kalenderår, under vilket barnet uppnått 18 års ålder, av statens vattenfallsverks medel uppbära ett årligt understöd av 100 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;
Nej — 73.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 540, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 66 ja och 151 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 129 ja och 224 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 39 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen skall besluta,

A) 1) att de av riksdagen för tiden till 1922 års utgång beslutade postavgifterna skola äga fortsatt tillämpning till och med den 31 december 1923, dock att för tiden från och med den 1 oktober 1922 till och med den 31 december 1923 skall gälla,

att befodringsavgifterna för inrikes brev skola utgå med följande belopp:

för annat brev än lokalbrev:

om brevets vikt icke överstiger 20 gram	15 öre
„ vikten överstiger 20 men icke 125 gram	30 „
„ „ „ 125 „ „ 250 „	45 „
„ „ „ 250 „ „ 500 „	60 „ ;

för lokalbrev:

om brevets vikt icke överstiger 20 gram	10 öre
„ vikten överstiger 20 men icke 125 gram	20 „
„ „ „ 125 „ „ 250 „	30 „
„ „ „ 250 „ „ 500 „	40 „ ;

och att lägsta avgiften för korsband, innehållande affärshandlingar, skall utgöra för annan försändelse än lokalförsändelse 15 öre och för lokalförsändelse 10 öre;

varjämte skall iakttagas, att de förhöjda avgifterna för postabonnemang å tidning icke skola tillämpas beträffande sådana abonnemang för år 1924, som verkställas under år 1923;

2) att högsta medgivna vikten för korsband, innehållande varuprov, skall från och med den 1 oktober 1922 utgöra 500 gram; samt

B) att högsta medgivna vikten för korsband, innehållande trycksaker eller affärshandlingar, skall från och med den 1 oktober 1922 utgöra 1 kilogram, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att de av riksdagen för tiden till 1922 års utgång beslutade postavgifterna skola äga fortsatt tillämpning till och med den 31 december 1923.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 45.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 541, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 108 ja och 105 nej, samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 197 ja och 150 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets memorial nr 22, statsutskottets utlåtanden nr 89—96 samt bevillningsutskottets betänkanden nr 42 och 43.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 45, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften m. m. ävensom i ämnet väckta motioner, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtande nr 50.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m. jämte två i anledning därav väckta motioner.

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 120, vari Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862,

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

2) lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862,

3) lag om ändring i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862,

4) lag om ändring i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862,

5) lag om ändring i vissa delar av lagen den 20 maj 1921 med vissa föreskrifter i fråga om val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän,

6) lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen samt

7) lag om ändrad lydelse av 12 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

I samband med nämnda proposition hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

motionen I: 121 av herr *Lyberg* m. fl.

och motionen II: 212 av herr *Olsson* i Gävle.

I motionen I: 121 hade hemställts att riksdagen ville för sin del besluta sådana ändringar i kommunallagarna, att vid val av kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige och landstingsmän kunde å valsedel upptagas särskilda efterträdarenamn för vart och ett av de namn, som avsågo själva valet.

Herr *Olsson* i Gävle hade i sin motion hemställt, att riksdagen måtte besluta den ändring i kungl. propositionen nr 120 — om ändring av vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet samt förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 — att valen av kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige skulle äga rum vid samma valförrättning som landstingsmannavalen, eller tredje söndagen i september månad.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen med förklaring, att de i ifrågavarande kungl. proposition framlagda lagförslagen icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, och i anledning av motionen I: 121 måtte antaga förslag till lagar uti ifrågavarande ämnen, så lydande som utlåtandet visade;

B) att motionen II: 212 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av ett flertal utskottsledamöter, däribland herrar *von Geijer* och *Gustafson* i Kasenberg, vilka ej antytt sin åsikt, samt herrar *Lyberg*, *Anderssön* i Igelboda och *Fast*, som beträffande § 14 mom. 2 och § 31 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i stad ansett, att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

I en vid punkten A avgiven reservation hade vidare herr *Fast* på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å herr Lybergs motion I:121 och vad utskottet i anledning av densamma hemställt, bifalla Kungl. Maj:ts förslag oförändrat i följande punkter:

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Förordningen om kommunalstyrelse på landet §§ 29, 30 och 32.

Förordningen om kommunalstyrelse i stad §§ 24, 25 och 28.

Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm §§ 10, 11 och 14.

Förordningen om landsting §§ 4, 6 och 8.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 och 7 §§ i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen § 5.

Vid punkten A hade reservation anmälts jämväl av herr *Stendahl*, som ansett, att den av herr Lyberg m. fl. väckta motionen I:121 bort av utskottet avstyrkas.

Vid punkten B hade herrar *G. W. Hansson*, *Andersson* i Igelboda, *Fast* och *Jensen* reserverat sig samt hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i landstings- och kommunalförordningarna, att val av kommunal- och stadsfullmäktige samt landstingsmän skulle kunna äga rum vid samma valförrättning.

Herr *Larsén*: Herr greve och talman, mina herrar! Inom utskottet har jag deltagit i denna frågas behandling, men varit förhindrad att närvara vid de avgörande beslutens fattande och har därför icke kunnat anteckna någon reservation, varför jag tar mig friheten att denna dag mot vänligheten belasta kammarens protokoll.

Jag har ingenting att invända emot förslaget i dess helhet, utan vänder mig mot en genomgående detalj. Det är en ganska allmän iakttagelse, att då ett visst förfaringssätt blivit använt på ett område och befunnits lämpligt, men strävar efter att tillämpa samma förfarande också på närliggande områden, även om förutsättningarna för en framgångsrik tillämpning äro mer eller mindre växlande. Det är detta slag av konsekvensmakeri, som vi här löpa fara att falla offer för. Konstitutionsutskottet har föreslagit i anledning av motionen nr 121 i denna kammare, att vid val av såväl kommunalfullmäktige som stadsfullmäktige, vid val av landstingsmän, vid val av riksdagsmän i andra kammaren och vid kommunala val i Stockholms stad, samma slags valsedel skall användas, som vid val till första kammaren. Proportionalvalsakknunga, som framlade förslag om användande av denna valsedelstyp vid första-kammarval, utgingo därifrån, att på grund av valkretsarnas storlek, då de ofta omfatta tvenne hela län, de rent lokala kraven i viss mån måste göra sig gällande. Och då valperioderna därtill äro mycket långa, ansåg man det önskvärt med personliga ersättare.

Det är emellertid i ett helt annat syfte och under helt andra förutsättningar, som konstitutionsutskottet har upptagit motionärens för-

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

slag. Man vill nämligen med denna anordning främja bruket vid val av för alla partier gemensamma listor. Sådana val äro emellertid av den beskaffenhet till sin utgång och sin innebörd, att de icke böra i något avseende befrämjas. De innebära en allt för stark begränsning av den enskilde valmannens frihet, och där valledningen icke kan förkväva denna, där löpa dessa val med sina resultat ut i det okända. Vid kommunalfullmäktigevalen år 1920 använde man ibland denna metod med gemensam valsedel för samtliga partier. Partiledarna inom samhället sammanträdde och beslutade att mellan partierna fördela samtliga fullmäktigplatser. De olika partiernas kandidater uppsattes därefter på den gemensamma listan i en viss ordning, och sedan valsedlarna blivit tryckta, ansåg man saken klar, ty det är givet, att om alla valmän använda samma valsedel, måste resultatet bli detsamma, vare sig ett ringa eller stort antal deltar i valet. Men hur avlopp valet i allt för många fall? Därom få vi en upplysning i motionen nr 3 i andra kammaren föregående år, där det heter: "Exempel därpå ha den gångna höstens kommunala val lämnat i riklig mängd. I vissa kommuner ha medlemmar av ett parti sammangaddat sig för att å den gemensamma listan stryka alla medlemmar av ett annat parti, varigenom detta senare erhållit en försvagad representation eller blivit alldeles utan representanter. Å andra platser har ett litet parti, som icke kunnat påräkna någon egentlig anslutning från valmanskåren i sin helhet, begagnat sig av det ringa deltagande, vilket i allmänhet följer på användningen av gemensamma listor, för att sätta in sina kandidater. Gemenligen ha strykningar förekommit i synnerligt hög grad, på grund varav listtypernas antal blivit legio. Det har också vållat de myndigheter, som haft att verkställa röstsammanräkningarna, ett oändligt besvär att fullgöra sitt åliggande."

Det är val av detta slag, som konstitutionsutskottet och motionären vilja gynna. Det kan visserligen anmärkas, att, sedan den nya sammanräkningsmetoden blivit genomförd, någon fara icke längre föreligger, men påståendet är oriktigt, ty ingen sammanräkningsmetod kan förhindra, att under valets fortgång en grupp väljare uppträder med nya listor och, då valdeltagandet är ringa, kullkastar det tänkta valresultatet. Just med hänsyn till dylika fall har också en motionär i andra kammaren i motionen nr 7 förra året yrkat på att valförrättningarna i vissa fall helt enkelt skulle kunna inställas. Han säger: "Jag åsyftar då närmast sådana kommunalfullmäktigeval där de olika partierna äro ense om en gemensam lista och där åtminstone ingen opposition är synlig; vartill tjänar då det till att sätta hela den omständliga valproceduren i gång? Jag tycker att det skulle vara alldeles nog, att vederbörande kommunalstämma slutgiltigt fastställer en dylik överenskommelse, varigenom man dels förebyggde obehagliga överraskningar av en liten klick, dels besparade valnämnden ett onödigt arbete, dels sluppe besvära resp. länsstyrelser med en ofta krånglig röstsammanräkning."

Samma yrkande har framkommit i utskottet i år och återfinnes i herr Perssons i Fritorp reservation dock med den skillnaden, att man

önskar, att denna rättighet skall överlämnas åt länsstyrelsen. Herr Persson har dragit den yttersta konsekvensen av det valförfarande, som nu skulle gynnas. Det innebär i sak, att de partiorganiserade valmännen bestämma, och de icke partiorganiserade måste låta sig nöja, och om de icke låta sig nöja, så brister hela bubblan. Det är denna valmetod jag för min del icke kan gilla, och jag kan därför inte heller tillstyrka bifall till förslaget i dessa punkter.

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Det kan naturligtvis inte förnekas, att val med för alla partier gemensam lista i vissa fall utfalla lyckligt. Men det beror då därpå, att valmännen ibland äro så slöa, att de fästa sig mindre vid vilka, som bli valda. Dessutom är det stundom så, att valledarna äga så pass stor makt, att de kunna utöva tillräcklig påtryckning på var och en av sina partimedlemmar och även på utomstående, att listorna stundom icke utsättas för några strykningar, men denna makt torde icke förefinnas i så särdeles många fall.

Den *verkliga* förutsättningen för val av denna typ är officiella valberedelser, ty det är klart, att om listorna inregistreras, kan en fronderande grupp icke kullkasta valet genom ett tillfälligt uppträdande med ny lista vid valet. Med officiella valförberedelser vore det också möjligt att i vissa fall tillmötesgå herr Perssons i Fritorp önskan. Om endast en lista blivit inregistrerad vid nomineringstidens utgång, skulle ju möjlighet förefinnas att förklara de på denna lista upptagna för valda.

Den föreslagna valsedeln har vissa bestämda olägenheter. Ett par av dessa skall jag ange.

Om man i ett samhälle har att välja 30 representanter så måste man ju förse valsedeln även med ett 60-tal suppleantnamn. Valsedeln får då samma format, som dagens föredragningslista, även om den tryckes med fin stil utan mellanslag. En sådan valsedel vilken måste vikas upprepade gånger för att få rum i valkuvert, skulle för de sammanräknande myndigheterna, utom vanliga olägenheter, som följa av strykningar på listan, vilka vålla ett otal av olika valsedelstyper, även medföra svårigheten att vid uträkningen handskas med valsedlar, som vore på mångfaldigt sätt vikta. Mot valsedelstypen kan med starka skäl anmärkas, att valhemligheten sättes i fara, ty såväl motionären som utskottet förutsätta att även valsedlar av vanlig typ komma att vid valen användas. Tänka vi oss nu, att en godsägare på landet går fram med egen valsedel och utövar påtryckning på sina tjänare, torpare och deras röstberättigade familjemedlemmar att gå fram med samma valsedel, finna vi det synnerligen lätt för honom att vid valtillfället kunna iakttaga och med ledning av valkuvertens form avgöra, huruvida hans underhavande följt honom eller icke. Valhemligheten har man alltid med största omsorg velat bevara, men med denna valsedelstyp löper man fara att hemligheten röjes. Jag kan därför icke biträda utskottets förslag, allra helst som förslaget ingalunda avser att reglera dessa gemensamhetsval utan endast att ordna suppleantfrågan, och denna kan ordnas även med den nu gällande lagstiftningen. Det är också att lägga märke till, att proportionalvalsakkunniga, som även upptagit frågan om denna

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

valsedelstyp vid andra val än till första kammaren, tagit avstånd från förslaget. Då motionärens tankegång så nära sammanhänger med frågan om officiella valförberedelser, synes mig det riktigaste vara, att motionen avslås och upptages i samband med frågan om dylika valförberedelser, vartill förslag troligen rätt snart torde komma fram på riksdagens bord. På grund av allt detta anser jag mig icke kunna annat än med anslutning till herr Fasts reservation yrka avslag på konstitutionsutskottets hemställan i avseende å motion nr 121 samt bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat i motsvarande punkter.

Herr statsrådet Lindqvist: Herr greve och talman! Den kungl. proposition, som ligger till grund för konstitutionsutskottets förvarande utlåtande, föreslår ju en del rätt ingående och omfattande förändringar i våra kommunalförordningar. Den efter mitt sätt att se betydelsefullaste punkten är nog den, som går ut på avskaffande av den successiva förnyelsen av våra kommunala korporationer. Man har också förmärkt, att det mot detta förslag rests rätt stora gensagor, och man har dragit fram en del skäl, som skulle tala mot en sådan omläggning med avseende å tillsättandet av kommunala korporationer. Man har därvid sagt, att man löper en hel del risker, om man icke får den successiva omsättningen. Man skulle därigenom, säger man, nödgas välja alla på en gång, och det skulle åstadkomma, att man finge en hel förnyelse av t. ex. stadsfullmäktige i en stad.

Det har vidare anförts en hel del andra erinringar mot detta system som man söker på det sättet göra gällande och som skulle tala för att man borde gå emot det av Kungl. Maj:t föreslagna sättet. Emellertid vill jag för min del säga, att det för mig varit synnerligen kärt att få vara med om att lägga fram förslag till denna ändring. Vi äga alla vetenskap om, huru det känts här i landet under de sista åren med ständigt återkommande val för olika ändamål. Det har onekligen inträtt en valleda, som gör att man löper rätt stor risk att icke kunna hålla intresset hos våra valmän uppe, om vi fortsätta på en dylik väg. Det synes mig därför vara ytterst angeläget, att man sörjer för att valtillfällenas antal förminskas i så hög grad som möjligt, att valen koncentreras på sätt här blivit föreslaget beträffande de kommunala valen, vilket gör att vi få en hel del valtillfällen mindre än vi haft förut. Jag för min del kan icke se någon som helst risk eller fara uti att dessa kommunala institutioner skola få en sådan genomgripande förnyelse genom att man väljer alla representanter på en gång. Det har ju icke uppstått någon risk, när vi välja exempelvis ledamöter till andra kammaren på detta sätt, utan jag tror, att vi funnit oss väl uti att verkställa det valet på en gång. Det synes mig icke vara minsta anledning befara, att risken skall bliva större beträffande de kommunala valen. Jag vill återropa utskottets ståndpunktstagande i den frågan, och jag hoppas att riksdagens kamrar i dag icke skola taga hänsyn till de gensagor, som inläggas mot denna anordning, utan att riksdagen skall bifalla förslaget i denna punkt.

En annan viktig del i den föreslagna ändringen är fastställandet av tiden för dessa val. Där har Kungl. Maj:t som bekant föreslagit, att de kommunala valen skola verkställas på en tidpunkt under året, som faller mellan den 16 september och den 20 oktober. Utskottet har biträtt Kungl. Maj:ts förslag vad landsbygden beträffar, men hemställt, att valen för städerna skola förläggas mellan den 16 september och den 30 november. Jag har för min del ansett, att det förslag som Kungl. Maj:t framlagt på denna punkt skulle i väsentlig grad förenkla och förbättra förhållandena vid dessa val. Man har i många år strävat efter att finna en lämplig tid på året, när valen i allmänhet till våra korporationer, politiska såväl som kommunala, borde förrättas, och man har enat sig om, att hösten härför vore den lämpligaste tiden. När man kommit så långt, synes det mig vara angeläget, att man också sörjde för, att den tid inom vilken de kommunala valen skola vara förrättade icke utsträcket alltför långt. Men beträffande utskottets förslag må jag säga, att det icke endast är allmänna farhågor man kan hysa mot detsamma, utan följden kan också bliva den för våra städer, att, om flyttning äger rum från staden i en viss utsträckning vid slutet av oktober, så bortfaller möjligheten för de utflyttade att om tiden framskjutes, kunna deltaga i de kommunala valen. Det är dessutom otvivelaktigt angeläget, att de kommunala valen verkställas, innan för lång tid förflutit sedan röstlängderna uppgjorts, och det är angeläget, att valen förrättas på en sådan tid att eventuella klagomål hinna prövas och avgöras, innan den nya mandattiden inträder. Det synes mig föreligga bjudande skäl att på den punkten biträda vad Kungl. Maj:t föreslagit och att de kommunala valen sålunda skola begränsas till tiden mellan den 16 september och den 20 oktober. För min del vill jag vedja till kammaren att beakta de skäl, som i den kungl. propositionen i detta avseende framhållits och som jag här med några korta ord velat understryka, och jag hoppas ännu, att riksdagen skall följa Kungl. Maj:ts förslag beträffande dessa valtider.

Vidare är det fråga om själva valsättet. Där har Kungl. Maj:t följt den anvisning, som riksdagen förut givit, den nämligen att man skall söka få det ordnat i överensstämmelse med den anordning, som är gällande för val till riksdagens andra kammare. Nu har emellertid utskottet på grund av särskild motion frångått Kungl. Maj:ts förslag i den punkten och föreslagit att man beträffande valsättet, röstsedlarnas anordnande, skall följa den anordning, som gäller för val till riksdagens första kammare. Motionären har utgått ifrån, och jag förmodar att det skälet varit avgörande för utskottet, att man genom en sådan anordning skulle få fram möjligheten att för valen särskilt på landsbygden kunna använda sig av gemensamma listor. Jag är stockholmare och jag har under en lång följd av år deltagit i valrörelsen och i valen i Stockholm. För min del är jag övertygad om att vad Stockholm vidkommer det aldrig i livet skall lyckas att åstadkomma gemensamma listor för våra stadsfullmäktigeval. Detsamma tror jag, att man kan känna sig övertygad om, att förhållandet är med våra större städer i

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

öfrigt inom landet, och jag får säga, att jag hyser ganska stor tvekan, huruvida sådana listor ens ute på landsbygden kunna frambringas. Emellertid har denna bestämmelse icke gjorts tvingande, utan det skall finnas frihet att även använda sig av det andra sättet, och under sådana förhållanden förefaller det mig icke vara någon stor sak, vilken linje man i detta fall följer. Ty om man bifaller motionen och utskottets förslag, står ju friheten kvar för de större städerna och de större platserna att ordna det i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t ansett vara lämpligast.

Det har vidare framhållits, att man skulle ordna det på det sättet, att landstingsvalen och stadsfullmäktigevalen skulle kunna verkställas på samma dag. Det tror jag icke är fullt berättigat, och jag vill uttala en varning för att ordna det på det viset. Vi hade denna fråga delvis uppe under överläggningarna, när det gällde den förbudsomröstning som skall äga rum innevarande höst, och vi prövade då, huruvida det icke skulle kunna ordnas på det sättet, att denna omröstning bleve förlagd till samma dag, som landstingsmannavalen gå av stapeln. Vi kommo emellertid ganska snart till insikt om, att det skulle vara mycket farligt och ägnat att förrycka det hela, om man sammanblandade dessa två saker, och det visade sig också att det rent valtekniskt sett skulle möta oöverstigliga svårigheter. Alla dessa skäl, som talade mot ett sammanförande av denna förbudsomröstning och landstingsmannavalen i år, förefalla mig också tala emot en sådan anordning som att de här omnämnda valen förläggas till samma dag. Det förefaller mig lämpligt att gå den väg, som också pekats på, att, om det befinnes vara så, att valmännen äro boende mycket avlägset och sålunda hava lång väg att tillryggalägga till vallokalen, det är bättre att man lägger valdagarna efter varandra. Ty då blir det möjligt för valmännen att bli kvar på platsen från den ena dagen till den andra, vilket de kanske nödgades göra ändå, eftersom de icke hinna att fara vägen fram och åter samma dag, och då ordnas saken på ett praktiskt och tillförlitligt sätt, som skänker trygghet åt valen. Jag utgår ifrån, att de punkter om vilka jag nu här i korthet uttalat mig äro de viktigaste. Det finnes även andra punkter, i vilka yrkas smärre ändringar, men jag för min del har icke ansett dem hava den betydelse, att man särskilt behöver uppehålla sig vid desamma.

Konklusionen av vad jag sagt är den, att jag självfallet är mest tillfredsställd med och känner mig övertygad om att vi gagna de kommunala korporationerna och våra intressen i allmänhet på bästa sätt, om vi helt och hållet följa Kungl. Maj:ts förslag, men som jag nyss angav, må jag erkänna, att det icke kan ligga någon risk uti att eventuellt följa utskottet beträffande valsättet och anordnandet av valsedlarna. Däremot förmodar jag att det ligger en risk uti och icke kan vara någon lämplig åtgärd att följa utskottet, när det gäller den tid, inom vilken valen skola förrättas.

Herr Hansson, Gustav: Herr greve och talman! Som kam-

marens ledamöter torde finna, har jag jämte några övriga utskottsledamöter vid denna punkt av utskottets hemställan avgivit en reservation, och jag skall med anledning härav be att få yttra några ord.

I den motion, som ligger till grund för utskottets hemställan i denna punkt, yrkas sådan förändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet samt förordningen om kommunalstyrelse i stad, att valen av kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige skola äga rum vid samma valförrättning som landstingsmannavalen. Då motionen var föremål för behandling inom utskottet, delade jag och mina medreservanter i så måtto utskottets uppfattning, att vi icke för närvarande ansågo det vara möjligt att bifalla motionen. Men vi hava dock ansett, att den tankegång som finnes i motionen, icke bör utan vidare avfärdas och vi hava ansett, att man bör undersöka möjligheten av att kunna sammanföra respektive fullmäktige- och landstingsmannaval till en och samma förrättning. Genom det beslut vi här snart komma att fatta, komma valkampanjerna att begränsas och de kommunala valen att äga rum endast vart fjärde år, men det blir dock så att vart fjärde år komma två och i vissa fall tre val att äga rum under kort tid. Jag tror, att det ur många synpunkter skulle vara fördelaktigt, om man sökte sammanföra landstingsmannavalen och fullmäktigevalen till en förrättning eller åtminstone beredde möjlighet för ett dylikt sammanförande. De hinder som förefunnits mot ett dylikt sammanförande äro nu undanröjda. Valdistrikten äro nämligen numera precis desamma för såväl landstingsmanna- som fullmäktigeval, röstlängden har blivit sammanförd till en enda, och vad tiden beträffar, hava vi en bestämmelse, som säger, att valen skola kunna äga rum under två och i vissa fall under tre dagar, ifall de icke medhinnas på en dag.

Det har i Kungl. Maj: ts proposition gjorts gällande, "att ett sammanförande av valen skulle medföra oreda och förvirring samt bliva en orsak till masskasseringar". Vidare anföres: "I våra mindre städer och synnerligast på landsbygden, där valens sammanförande i och för sig skulle vara mest önskvärt, förefinnas tydligen icke motsvarande resurser för de särskilda valens verkställande under betryggande former vid en och samma förrättning, och valens förläggande till särskilda förrättningar under en och samma dag omöjliggöres på landsbygden redan av den omständigheten, att båda valen skola förrättas inför valnämnden."

Beträffande det, att sammanföringen skulle medföra oreda och förvirring, vill jag säga, att jag tror, att man skulle kunna genom praktiska åtgärder förekomma detta. Jag tror, att om man som motionären föreslagit låter å såväl valsedlarna som valkuverten utsätta vad valet gäller, skall man kunna förhindra misstag från valmännens sida. Jag tror även, att det för landsbygdens valnämnder skall varda möjligt att förrätta två val på en gång. Jag är säker på, att, om man utfärdar klara och bestämda instruktioner för valförrättarna, de skola kunna förstå och rätta sig efter dem och även handla därefter. Vi hava, vad de större städerna beträffar, redan gått in på att sammanföra valen av stadsfullmäktige och elektor till en förrättning, och vid dessa har mig veterligt icke

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

förekommit något, som kan kallas valtrassel eller dylikt. Jag anser, att landsbygdens befolkning i lika hög grad som storstädernas har möjlighet att kunna förstå en reform och även rätta sig efter densamma, och jag vill tillägga, att anledning till misstag kan förekomma mycket mera i de större städerna med deras stora väljaremassor och forcerade valförrättningar än på landet, där valmanskåren är mindre och man följaktligen har mera tid till eftertanke vid själva valtillfället. Jag har den uppfattningen att ett dylikt sammanförande skulle vara till stor fördel särskilt för landsbygdens befolkning. Det finnes valdistrikt, där avståndet äro oerhört stora, och jag tror, att det skulle ställa sig mycket svårt för valmännen där att under så kort tid som exempelvis en månad gå till val vid två olika tillfällen, och jag är rädd för att vid det sista valet deltagandet komme att bliva ganska ringa, vilket icke skulle vara till fördel för landsbygdens kommunala liv.

Då jag i början av mitt anförande nämnde, att det kunde förekomma ett tredje val, syftade jag på municipalvalen, som skola förrättas i enlighet med förordningen om kommunalstyrelse på landet. Om man går in på att genomföra en reform i av mig antydd riktning, är det nödvändigt att särskilda föreskrifter utfärdas, som förlägga dessa val till annan tid.

Det har inom utskottet gjorts gällande att genom ett sammanförande av de kommunala valen med landstingsmannavalen de förra skulle komma att få en mera politisk karaktär än de för närvarande hava. Jag för min del kan icke neka till att det ligger något berättigat i detta påstående, men jag anser det dock icke vara avgörande. Det är i allmänhet så, att man vid de kommunala valen även går fram efter politiska linjer, och det är i få fall, man har gemensamma listor. Jag tror icke, att enigheten i dessa fall blir störd genom att man förlägger valförrättningen till samma dag som landstingsmannavalen.

I överensstämmelse med den uppfattning som jag nu i korthet framfört, har jag jämte mina medreservanter inom utskottet yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i landstings- och kommunalförordningarna, att val av kommunal- och stadsfullmäktige samt landstingsmän må kunna äga rum vid samma valförrättning.

Vi vilja icke att detta sammanförande blir obligatoriskt, utan vi vilja giva kommunerna möjlighet att, när så befinnes önskligt, kunna sammanföra dessa val till en enda förrättning.

På grund av vad jag nu anför, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan under punkt b) och bifall till den av mig med flera avgivna vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Clason: Herr statsrådet har redan upplyst om, vilka de ledande grundtankarna i detta förslag äro. Dessa grundtankar hava av konstitutionsutskottets långt övervägande majoritet rönt anslutning,

och då här i kammaren hittills intet yrkande framkommit om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i denna del, skall jag inte heller gå in på den saken. Jag tror icke, att det för ögonblicket är nödvändigt. Däremot har utskottet i ett par andra hänseenden med anledning av dels framlagda motioner, dels yrkanden inom utskottet vidtagit ett par förändringar i Kungl. Maj:ts proposition, som redan under debatten blivit berörda och om vilka jag något här skall yttra mig.

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Den ena förändringen gäller val av ersättare, i vilket avseende utskottet föreslår upptagande av det system med ersättarenamn för varje person, som blivit vald, som för närvarande tillämpas vid val till riksdagens första kammare. En av de föregående talarna, herr Larsén, har uttalat vissa betänkligheter mot detta, och det föreföll mig, som om också herr statsrådet vore något tveksam, ehuru herr statsrådet för sin del sade, att han ingenting hade emot att acceptera vad utskottet i detta hänseende föreslagit. Jag vill då erinra, att denna förändring tillkommit därför, att vi ansett, att man på det viset skulle kunna underlätta samarbetet mellan partierna, minska partisplittningen och förenkla valförfarandet i en hel del fall. Vi hava ansett dessa önskemål vara så betydelsefulla, att man bör försöka göra någonting i den delen.

Herr Larsén menade, så vitt jag förstod honom rätt, att dylika samlade val, där man går fram med samlade listor, icke borde förekomma. Jag har en rak motsatt uppfattning. Jag menar, att man, om man kan göra någonting för att befrämja sådana val, icke skall underlåta det. Nu är det så, att man vid de sista kommunala valen och som jag tror även vid andra val under de allra sista åren försökt att befrämja detta sammangående därigenom, att man på åtskilliga håll, och jag tror icke så få, gått fram med gemensamma listor. Man har kommit överens inom samtliga partier att gå fram med gemensamma listor och, så vitt jag vet, har man funnit sig ganska väl härav. Man har egentligen icke haft någon invändning att göra häremot med ett enda undantag, och den invändningen har varit, att, om man går fram med sådana gemensamma listor, det med nuvarande lagstiftning finnes mycket små utsikter att kunna garantera, att, om under den lagliga funktionstiden en eller annan av de valde avgår, han får en ersättare av samma meningsgrupp som han själv tillhört. Det är denna hake som gjort, att man på en del håll, där man annars varit benägen att acceptera detta system, underlåtit att göra det. Ty det har framstått såsom en angelägenhet av stor vikt för de olika meningsgrupperna, att, då de ena sig om hela listan av dem som skola väljas, de också kunna vara försäkrade om, att, ifall en eller annan av dessa avgår, han icke får till efterträdare en person med rakt motsatt ståndpunkt i vissa frågor av intresse. Det är denna olägenhet vi velat undgå genom det att vi biträtt den av herr Lyberg i detta fall väckta motionen, och jag kan icke se annat än att det är mycket klokt att gå fram på det viset. Jag tror att erfarenheten visat — och därigenom skiljer jag mig något från herr statsrådet — att på sina håll i landet en önskan förefinnes om ett dylikt samgående, och den bör, synes det mig, ur olika synpunkter understödjas.

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Jag vill dessutom påpeka, att dessa listor icke äro obligatoriska. Det finnes möjlighet att använda de gamla, om man föredrager sådana, och jag tror också, att man kommer att göra det på en hel del håll. Vi öppna möjlighet till ett nytt förfaringssätt, men vi hava icke avskurit möjligheten att bibehålla det gamla förfaringssättet, där förutsättning och vilja icke förefinnas för ett dylikt samgående.

Herr Larsén gjorde en del mera valtekniska invändningar mot detta. Vi ha naturligtvis prövat dessa inom utskottet, men jag kan här säga, att jag för min del och utskottets majoritet ej ha kunnat finna dem bärande nog för att vi skulle avstå från de fördelar, som vi ansett, att man kan vinna genom det av mig berörda förfaringssättet. Då emellertid en ärad talare, som redan har begärt ordet, torde närmare gå in på den detaljen, skall jag ej närmare uppehålla mig vid den.

Sedan ha vi gjort en annan modifikation, nämligen rörande tiden för valen i städerna. Kungl. Maj:ts förslag innebär ju, att valen över hela riket skulle ske mellan den 16 september och den 20 oktober. Vi ha på grund av ett yrkande, som framställts inom utskottet, föreslagit, att i städerna denna valtid skulle kunna utsträckas till t. o. m. slutet av november. Vi ha därtill haft olika skäl. Huvudskälet har varit det, att det synts oss vid sådana val vara förmånligt att förfara så, att det ej förflyter en relativt lång tid mellan valen och den tid, då de valda träda i funktion. Nu måste man emellertid naturligtvis också taga hänsyn till att man, särskilt på landsbygden, ej kan förlägga tiden för valens avslutande alltför sent, detta därför, att på landsbygden skola enligt förslaget samtliga sammanräkningar ske hos vederbörande länsstyrelse. Således: länsstyrelsen blir under tiden efter valperiodens slut den 20 oktober till långt senare upptagen av de många sammanräkningarna för de olika kommunerna. Därtill måste länsstyrelsen naturligtvis ha en rätt rundlig tid, och därför måste man för landsbygden förlägga denna avslutningsperiod tidigare än i städerna, där sammanräkningen för varje stad skall förrättas av den stadens magistrat och sålunda kunna verkställas så gott som omedelbart efter valets avslutande. Det är dessa omständigheter, som särskilt i detta fall varit för utskottet bestämmande, och som jag tror det finnes ganska goda skäl för.

Herr statsrådet berörde möjligheten av ett överklagande. Ja, men för ett enstaka fall, där ett val möjligen kan komma att överklagas, skall man väl ej utsätta alla de övriga kommunala valen för särskilda olägenheter.

Slutligen har den talare, som närmast före mig hade ordet — utan att dock yrka avslag å utskottets betänkande i fråga om första punkten, där han så vitt jag vet är alldeles ense med utskottet — dock motsatt sig vår hemställan i punkten B, där vi ha avstyrkt en motion, som begärt åtgärder för ett sammanförande till en enda valförrättning av stadsfullmäktige-, kommunalfullmäktige- och landstingsmannaval. Jag vill om den saken endast säga det, att jag för min del visst ej har något emot att vid kommande tillfällen närmare pröva den tanken, ehuru jag menar, att det kan finnas både fördelar och olägenheter därav. Men

jag har menat, att vi skola ej på detta område gå fram så pass hastigt, som här är föreslaget. Vi skola något pröva det system, för vilket vi nu gå in, med dess stora fördelar av valens sammanförande i alla fall till färre valförrättningar, innan vi positivt uttala oss för den av herr Hansson därutöver förordade förändringen. Det blir för mycket på en gång, om man redan nu skall gå fram för detta, och utan att för min del vilja binda mig för framtiden tror jag, att det har varit ganska klokt av utskottet att icke nu, innan man, som sagt, hunnit pröva det nya systemet, gå fram med låt vara endast ett skrivelseförslag, men dock ett, som bestämt skulle påyrka förändring i en riktning, vars gagnelighet måste anses vara omtvistad.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Lyberg: Tillsammans med några kamrater inom utskottet har jag reserverat mig *mot* utskottets hemställan och till förmån för Kungl. Maj: ts förslag i vad det angår tiden för stadsfullmäktigevalens förrättande. Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har redan berört frågan och andragit det väsentliga av de skäl, som över huvud kunna anföras till förmån för Kungl. Maj: ts förslag i ämnet. Jag vill erinra om, att enligt gällande bestämmelser val skall förrättas i december månad, att enligt Kungl. Maj: ts förslag valen skola förrättas under en tidrymd av något mer än en månad: mellan mitten av september och den 20 oktober, under det att utskottet föreslagit tiden: mitten av september till utgången av november. Alla ha sålunda varit ense om, att man ej kan bibehålla de nuvarande tidsbestämmelserna. Det förefaller då redan i och för sig vara rätt naturligt, att, om inga särskilda skäl tala däremot, man söker få samma tidsbestämmelse för städerna som för landsbygden, och att man ej fortsätter på den väg, som man ofta hittills synes hava ansett eftersträfvansvärd, eller att Stockholms stad skall ha andra bestämmelser än städer i allmänhet och städerna i sin ordning andra bestämmelser än landskommunerna. Emellertid är det ju alldeles riktigt vad den närmast föregående talaren sade, eller att lika starka skäl icke föreligga för tidigare stadsfullmäktigval som för tidigare kommunalfullmäktigval, detta därför att röstsammanräkningarna i städerna nog kunna genomföras i god tid, under det att så ej är förhållandet beträffande kommunalfullmäktigvalen, om man väljer så sent på året som enligt nu gällande bestämmelser. Men detta i och för sig är ju intet skäl emot likformiga bestämmelser, så vida man ej över huvud taget anser, att uniformitet är förkastlig.

Den föregående ärade talaren sade, att huvudskälet för utskottet hade varit det, att man ej vill, att så lång tid skall förflyta mellan valtillfället och mandattidens början. Men när man i alla fall måste hålla val av stadsfullmäktige så tidigt, att de gamla representanterna måste fungera i december, d. v. s. vid det viktigaste sammanträde, som över huvud taget förekommer inom en stadsrepresentation, då synes det mig, som om det skäl, som utskottets ärade ordförande därvid ansåg vara bestämmande, ej är så synnerligen vägande. Och för övrigt är det ju så,

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

att vi anse oss kunna nyvälja andra representationer lika lång tid före mandattidens början.

Nu är det emellertid så, som herr statsrådet nämnde, att det finnes mycket starka *positiva* skäl för, att vi få en tidigare valtid även för städerna. Han nämnde om flyttningarna, och han nämnde om den med eventuella besvär över val förbundna faran, att nyval måste förrättas långt in på det nya året. Det senare skälet måste givetvis tillmätas avgörande betydelse. Ty man måste se till, att en stad icke under en längre tid står utan någon som helst representation. Den faran blir givetvis mycket större om den successiva förnyelsen avskaffas. Det skulle kunna inträffa, att ett stadsfullmäktigval blir upphävt ungefär vid årsskiftet. Man kan sedan givetvis ej ställa till med något nytt val förrän klagotiden är utgången; och sedan man till sist fått regeringsrättens utslag, skall det eventuellt utsättas nytt val. Man kan sålunda nödgas vänta med det nya valet flera månader, utan att man har någon som helst stadsfullmäktig under mellantiden. Det synes mig, som om detta skäl i och för sig dock är av den betydelsen, att man ej får av det skäl, som utskottets ärade ordförande anförde, gå in för Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill i förbigående dessutom säga, att de bestämmelser om valsedelsförsändelse, som för närvarande äro givna att gälla såväl vid val av riksdagsmän som vid val av kommunala representanter, kunna komma att verka på ett annat sätt än som varit avsett, komma att verka ojämnt och orättvist, om man ej söker att sammanföra samtliga dessa val till ungefär samma tid på året.

Till sist må jag säga, att jag tycker, att utskottets frångående av Kungl. Maj:ts förslag är så mycket mera märkvärdigt, som nästan alla de stadsrepresentationer och magistrater, som yttrat sig i frågan, för sin del ha tillstyrkt den ifrågasatta förändringen. Jag tror, att det är endast ett fåtal, 3 eller 4, sådana korporationer eller myndigheter, som ha tillstyrkt en annan tidsbestämmelse. Ej ens den magistrat, där herr von Geijer är ordförande, har vänt sig mot detta, vilket emellertid ej hindrar, att den, som i utskottet varit mest intresserad för att gå emot förslaget, varit just herr von Geijer. Möjligt är, att han ej varit med om att behandla ärendet i sin magistrat, men jag har i förbigående velat nämna, att det ej har avhört någon opposition från vederbörande stadsmyndigheter mot det framlagda förslaget. För övrigt är det väl tämligen tydligt, att såväl för valmyndigheter som för väljare det är av en viss fördel, att ej tidrymden blir onödigt lång, så att väljare och magistrat — det är ju de, som det här är fråga om — komma att få slitas om vilken som kan vara den lämpligaste tiden, förhösten eller efterhösten. Och nog skulle det vara underligt, om det bleve så, att kommunalfullmäktige, köpingsfullmäktige och municipalfullmäktige skulle väljas under en jämförelsevis tidigare del av året, och att detta anses kunna gå för sig eljest, men icke beträffande stadsfullmäktige.

Jag skall vidare säga bara några ord angående frågan om särskilda ersättarenamn. Herr statsrådet ansåg för sin del, att utskottets förslag härutinnan var sådant, att det kunde accepteras, om han också ej trodde

så mycket på behövligheten av den anordning, som här är föreslagen. Jag tror emellertid — ehuru jag å andra sidan med tacksamhet annonserar medgivandet — att han har orätt, då han tror, att det ej förefinnes ett mycket starkt behov, en mycket stark benägenhet, särskilt på landsbygden, att gå fram med gemensamma listor. Jag tror, att många inom denna kammare kunna vitsorda, att de själva stå på sådana gemensamma listor, och att en och annan, som på grund t. ex. av intagen ämbetsställning måste eller önskar avgå, inte vet, om det är "fågel eller fisk", som blir hans efterträdare. Detta därför, att man, då man går fram med gemensamma listor, ej kan för närvarande inrätta det så, att en meningsgrupp, som förlorat en representant, säkert blir ersatt med en person från samma meningsgrupp. Jag vet själv, att i många, många fall sådana gemensamma listor användas, men att man just på grund av den nuvarande bristen beträffande valanordningarna har ansett dem leda till mycket egendomliga konsekvenser beträffande ersättarenamnen och att man därför ofta känt sig förhindrad gå den vägen, ehuru man eljest inom de olika partierna gärna velat gå fram med gemensamma listor. Nu är det dessutom så, att detta system med särskilda ersättarenamn införts beträffande förstakammarvalen på den grund, att man har velat giva ett parti möjlighet att skaffa personlig ersättare för en avgången representant, och att de skäl, som ha varit avgörande för bestämmelsen beträffande förstakammarvalen, gälla i och för sig med samma styrka och med större styrka i fråga om särskilt kommunalfullmäktigevalen, där man ju ofta vill ha fram fullmäktige från olika delar av en kommun och också givetvis vill, att ersättaren i händelse av en kommunalfullmäktigs avgång skall representera motsvarande lokala område inom kommunen. Nu har det emellertid invänts, särskilt inom utskottet, att man skulle kunna komma fram till samma resultat på en annan, som man trodde, mycket behändig väg. Men det lyckades, tror jag, tämligen snart att övertyga åtminstone alla andra än dem, som framställt anmärkningen inom utskottet, att det var ett misstag: utvägen befanns mycket obehändig och mycket äventyrlig. Jag skall icke trötta kammaren med att gå in på saken, utan endast konstatera, att den talare, som inom utskottet framfört denna uppfattning, ej här i kammaren har, så vitt jag kunde uppfatta honom, vidhållit möjligheten av den utväg, som han i likhet med en annan utskottsledamot inom utskottet lancerat. I stället har denne talare, herr Larsén, sagt, att ett samgående med gemensam lista skulle komma att binda valmännens frihet, och att vi för den skull ej skola gå med på den ifrågasatta anordningen. Jag kan ej finna annat än att tvärtom förslaget avser att undanröja ett hinder för den stora massan av valmän att göra vad de i det föreliggande fallet anse vara lämpligt, nämligen att gå fram med gemensam lista utan att genom en brist i själva valanordningen, som kan vara riskabel för syftet, hindras i detta sitt syfte.

Han nämnde också, att man skulle få så stora valsedlar, och samma skäl har särskilt framförts i en reservation av en socialdemokratisk representant i andra kammaren. Man skulle, säger man — ifall man använde

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

sig av den där speciella sedeltypen — få dragas med en valsedel stor som dagens föredragningslista, ty, sade herr Larsén, man får betänka, att det kan behövas ett sextiotal ersättarenamn jämte de 30 ordinarie namnen på listan. Han sade, att det var nödvändigt att räkna med så omfångsrika sedlar, även om man tryckte med liten stil. Jag skulle vilja hemställa till kammarens ledamöter att titta på föredragningslistan och fundera över, hur pass stort utrymme man behöver på den taga i anspråk, ifall man trycker med samma stil som listans. Man lär då nog komma fram till 90 namn utan att behöva mera än en bråkdel av det utrymme, som dagens föredragningslista upptar. För övrigt är det så, att den vanliga valsedelstypen förutsätter dubbelt så stort antal namn som det, som skall väljas vid fullmäktigvalen, under det att den särskilda valsedelstypen förutsätter möjligheten av att ha 2 namn mera än 3 gånger samma antal namn. Så synnerligen stor skillnad blir det alltså ej.

Det har vidare också framförts mot förslaget, att det skulle kunna komma att medföra, att valhemligheten äventyras. Men av skäl jag redan anført synes mig den farhågan vara något överdriven. Det är ju på det sättet, att om ej väljarna eller valledningarna se till, att de skaffa sig ungefär liknande valsedlar i fråga om format och dylikt, så föreligger alltid en viss fara för att valhemligheten äventyras därigenom, att man kan känna utanpå ungefär hur pass stor sedeln är. Men det förhållandet föreligger redan nu, och det kan motverkas genom att man trycker dessa, som man säger, otympliga sedlar med mindre stil på tunnare papper. Då kan man mycket väl få alla valkuvert till sitt innehåll ungefär lika omfattande. Ja, sedan har man ju dessutom sagt att det förslag, som sålunda utskottet tillstyrkt, skulle verka förvirrande. Jag tror dock ej, att väljarekåren låter sig förvirras av att se en annan listtyp än den vanliga. Det avgörande för väljarna blir nog alltid, med avseende å valsedlarnas särskiljande, de namn, som de upptaga, och den *partibeteckning*, som de bära.

Jag skall ej upptaga kammarens tid vidare, utan under hänvisning till vad jag anført, särskilt beträffande tiden för stadsfullmäktigvalen, yrkar jag bifall till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om avfattningen av § 14 mom. 2 och § 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad samt för övrigt bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Herr talman! Den siste ärade talaren uppehöll sig i sitt anförande till största delen vid den förändring, som konstitutionsutskottet vidtagit angående § 14, tiden för de kommunala valen inom städerna. I denna del har ju som sagt konstitutionsutskottet utsträckt tiden utöver Kungl. Maj:ts förslag. Den talare, som först försvarade utskottet, var inne på detta ärende, och jag skulle ju kanske kunna nöja mig med att instämma i vad han yttrade, om jag ej på ett kanske ej alltför vanligt sätt blivit apostroferad i detta ärende, så att jag anser mig föranlåten att säga några ord mot den ärade talaren och på samma gång till försvar för utskottets förslag i denna del.

Herr Clason rörde vid, att förhållandena på landet och i städerna äro olika. Det är ju alldeles riktigt. Jag tänker nu exempelvis på Malmöhus län, där det, om jag ej tager fel, finnes omkring 250 landskommuner, låt vara att ej alla hava kommunalfullmäktige. Men om jag nu bara tager 10 % så skulle denna siffra vara åtminstone så avsevärd, att det är alldeles påtagligt, att länsstyrelsen bör ha någon rimlig tid för att kunna räkna tillsammans dessa röster. I städerna är det bara en valkrets, så att det bör väl kunna gå rätt så fort att verkställa sammanräkningen. Och redan i denna omständighet förefaller det mig, att man har ett gott skäl att avvika från vad den senaste ärade talaren med en viss skärpa framhöll, nämligen lämpligheten för att ej säga nödvändigheten av att ha en uniformitet inom de kommunala valen. Men vidare framhöll den förste ärade talaren, att det skulle vara en rätt så stor olägenhet för personer att sitta kvar i stadsfullmäktigeinstitutionen, sedan ett nytt val ägt rum, varigenom dessa personer blivit uteslagna ur stadsfullmäktige. Ja, det skall jag också begagna tillfället att understryka, att det förefaller mig, att det bör vara ganska olämpligt och obehagligt. I den delen framhöll herr Lyberg, att det skälet kan väl ej ha någon bärkraft, då under alla förhållanden vid det sista sammanträdet och det viktigaste på året, då budgeten för nästkommande år skall uppgöras, de förhållanden, som jag påtalat, ofrånkomligt måste inträda. Ja, men är det en olägenhet, så bör man naturligtvis se till att få så litet som möjligt av den sorten. Jag kan ej finna, att det av herr Lyberg anförda kan vara något bärande skäl. Emellertid är det huvudsakliga skäl, varför jag för min del och även andra med mig liktänkande härvidlag ha påyrkat denna förändring i viss mån, samma omständighet, som herr statsrådet och chefen för socialdepartementet åberopat till stöd för reformen angående den successiva förnyelsen, nämligen valtröttheten, den ha vi lidit länge av. Det är för mig alldeles påtagligt, att vi ej kunna hålla uppe valintresset, om valförrättningarne komma så tätt på varandra, som enligt propositionen föreslås. I slutet av september skola städerna välja landstingsmän. En tid av på sin höjd tre veckor därefter skulle de nya valen äga rum. Jag tror, att man ej kommer att få fram valmännen. Intresset slappas. Det är denna olägenhet, som jag anser vara den tyngst vägande, och jag anser, att denna olämpliga omständighet ej vunnit tillräckligt beaktande. Detta är mitt huvudskäl.

Nu bara några ord till bemötande av herr Lyberg. Även herr statsrådet framhöll, att det vore en stor fara för, att man under tiden ej skulle kunna få eventuella klagomål avgjorda. Jag undrar, om herrarne vilja erinra sig den omständighet, jag pekat på, att det kanske är 40 eller 50 kommuner i landet, som skola sammanräknas av Kungl. Maj:ts befallningshavande. Icke kan man då tänka sig, att sammanräknandet för alla valen kan vara fullgjort så tidigt att eventuella besvär kunna vara avgjorda före den 1 januari, då de nya funktionärerna skola träda i tjänst, det kunna vi aldrig, bestämt aldrig nå. Herr Lyberg framhöll att faran på denna punkt skulle vara större, då vi tagit bort

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

den successiva förnyelsen, vi skulle kunna vid tiden för den nya oktrojen stå utan stadsfullmäktige. Det kan jag icke finna. Herr Lyberg bör tänka på den bestämmelsen, som hittills gällt, att för fullmäktiges beslutsmässighet erfordrades, att minst två tredjedelar äro tillstädes — nu är det en plus hälften. Den bestämmelsen kan man väl ej komma ifrån, så att samma historia då kunde inträffa. Det är naturligtvis intet annat att göra än vad som sker vid överklagade riksdagsmannaval, nämligen att de gamla representanterna få lov att sitta kvar; den olägenheten kommer man ju aldrig ifrån.

Vidare var herr Lyberg inne på frågan om flyttningarna. Nåja, det är en olägenhet på sätt och vis, kan jag säga. Men jag vill erinra, att flyttningar icke i största omfånget förekomma mellan de olika kommunerna, utan mest äga rum inom en och samma kommun, särskilt gäller detta inom de större städerna. Men varför icke säga det rent ut: Om en person flyttar från en kommun, är det någon så förfärligt svår olägenhet, att han icke fortfarande kan få öva inflytande på angelägenheterna i den kommun han lämnat. Detta hans påstådda intresse är icke så stort, tycker jag, att man behöver med så utomordentlig noggrannhet skydda detsamma. Jag kan ej se, att detta är något välgående skäl emot förslaget.

Herr greve och talman, det är just för att, vad städerna beträffar, förekomma, att det icke vid det andra valtillfället skall bli jämförelsevis få deltagande valmän, som man kan få fram till detta värv, som jag anser det alldeles nödvändigt att vidtaga denna utsträckning, och någon som helst olägenhet härav kan jag för min del icke finna ett spår till. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, i denna del.

Herr Lyberg: Endast ett par ord med anledning av den siste talarens anförande. Om jag uppfattade honom rätt, var han en smula missnöjd med att jag apostroferat honom. Jag visste verkligen icke, att det kunde anses olämpligt att tala om, att han var en ganska ivrig förkämpe inom utskottet för en uppfattning, som jag dock visste, att han omedelbart efter mig skulle uttala sig för.

Jag begärde emellertid ordet för att säga, att icke tror väl någon, att om man låter stadsfullmäktigvalen eventuellt komma en månad senare i förhållande till landstingsmannavalen, än som i Kungl. Maj:ts förslag ifrågasättes, man därmed skulle vinna, att valtröttheten gjorde sig mindre gällande. Det förefaller mig snarare vara rätt naturligt, att ju längre man väntar under hösten med att företaga stadsfullmäktigvalen efter landstingsmannavalen, desto större anledning blir det att misstänka ett jämförelsevis minskat deltagande i stadsfullmäktigvalen.

Vidare anförde den ärade talaren — om jag förstod honom rätt — att de gamla stadsfullmäktigledamöterna väl finge sitta kvar efter årsskiftet, för den händelse valet bleve upphävt. Det förefaller mig dock något äventyrligt, att stadsfullmäktige, som äro utsedda för en viss tid, som har utgått, skulle tänkas fungera efter den tiden. Den ärade talaren sade också, att även tidigare — oberoende av den successiva för-

nyelsens avskaffande — förhållandet varit detsamma, som det skulle bli, ifall den successiva förnyelsen avskaffades och valet bleve upphävt. Ty, sade han, det fordras, att en plus hälften — förut 2/3-delar — av stadsfullmäktige vore närvarande, för att beslut skall kunna fattas. Ja, men herr von Geijer, om det bara fanns exempelvis 15 stadsfullmäktige, i stället för att det skulle vara 30, och åtta vore närvarande, så vore ju närvarande en plus hälften av stadsfullmäktige. Jag har åtminstone ej kunnat tänka mig annat än att, om ett val blir upphävt, den halva stadsfullmäktigerepresentationen, som finnes, har rätt tills vidare att besluta.

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

Jag vill även säga, att det nog icke är så, att majoriteten inom utskottet för den förordade jämkningen i Kungl. Maj:ts förslag var så stor, som fåtalet antecknade reservanter anger. Utan att så få reservanter äro antecknade, beror i viss mån på den brådska, vi litet var under den sista tiden ha haft att dragas med. Jag nämner detta i förbigående.

Till sist vill jag säga en sak om systemet med särskilda ersättarnamn, nämligen att jag under hand fått den uppfattningen, att man inom proportionsvalsakkunniga icke hyst någon som helst betänklighet mot det system, som här ifrågasättes, utan tvärtom ställt sig sympatiskt till tanken, detta ehuru proportionsvalsakkunnige själva icke tagit upp den i sitt förslag. Jag vill ävenledes med anledning av en anmärkning från andrakammarreservanten — som jag ser sitta här inne —, att lagtexten möjligen kunde giva anledning till erinringar, nämna, att den bland annat varit underkastad granskning av vederbörande lagtekniker inom socialdepartementet.

Herr Clason: Då det här så starkt uttalats farhågor för att man i november skulle välja en representation, som icke skulle kunna träda i funktion i januari på grund av överklaganden o. s. v., vill jag för min del säga, att jag undrar, om man ej här resonerar med möjligheter, som man i själva verket knappast tror skola bliva verkligheter. Jag vill blott såsom ett exempel från de gångna 60 åren, då vi haft dessa stadsfullmäktigeval, peka på Stockholm, där man alltid haft valen i mars och de nyvalde trätt in den 1 april. Jag undrar, om det i något enda fall kunnat påvisas en sådan olägenhet som den, man här skrämmer oss med.

Herr von Geijer: Jag ber endast att få rätta ett missförstånd. När jag talade om det fallet, att ett val skulle kunna upphävas, och jag nämnde de gamla representanterna, menade jag givetvis, att de valda skulle få fungera, tills deras mandat bleve kasserade på grund av besvär. Det var det jag menade med de gamla.

Herr greve och talman, jag vill begagna tillfället till att säga, att jag kommer att biträda och rösta för herr Larséns förslag, med avslag å herr Lybergs motion i denna del. Jag anser nämligen, att det blir så pass många olika bestämmelser och därigenom så osäkra förhållanden, att valmännen måste hava svårt att finna sig till rätta och att miss-

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.

(Forts.)

förstånd därför äro att befara. Jag har bara velat få antecknat till protokollet, att jag för min del i utskottet yrkade avslag på denna del.

Herr L a r s é n: Jag vill endast rätta ett par misstag. Det har från ett håll sagts, att den föreslagna anordningen med för samtliga partier gemensamma valsedlar skulle vara ägnad att minska partisplittringen. Saken ligger ingalunda på det sättet, ty vid dessa val är det dock alltid så, att varje parti söker att tillförsäkra sig just det antal platser på valsedlarna, som det anser sig äga rätt till. Det har också påpekats av någon från motsidan, att min uppgift om valsedlarnas eventuella storlek skulle vara oriktig. Jag har emellertid förfrågat mig hos en sakkunnig just om den saken, och denne försäkrade, att min uppgift därvidlag ingalunda är överdriven. Det omdebatterade sättet att välja med för samtliga partier gemensamma valsedlar innebär i sig självt en motsägelse, ty man söker under formen av majoritetsval tillgodose proportionalismens idé.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att göras särskilt angående vardera punkten i det föreliggande utlåtandet.

I avseende å punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av herr Larsén, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i den av herr Fast sist vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i herr Lybergs m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Beträffande punkten B, yttrade nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr G. W. Hansson m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt sistnämnda yrkanden samt förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hansson, Gustav*, begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr G. W. Hansson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Om vissa ändrade bestämmelser ang. kommunala val.
(Forts.)

Sedan herr talmannen uppstått och avlägsnat sig samt ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen, anställdes omröstningen, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 41.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 20 i anledning av väckt motion om sådan ändring i den proportionella valmetoden, att underpartibeteckning må användas vid riksdagsmannaval och landstingsmannaval.

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 19, hade herr *Pettersson, Anton*, hemställt, att riksdagen ville besluta om sådan ändring i den proportionella valmetoden, att underpartibeteckning finge användas vid riksdagsmannaval och landstingsmannaval.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer:

1:o) av herr *Thulin* mot motiveringen.

2:o) av herr *Reuterskiöld*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss ändrad lydelse och att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa lagtima riksdag av förslag till sådana ändringar i vallag och landstingsförordning, att samverkan mellan partier, utan att gemensam partibeteckning användes, möjliggjordes utan att därigenom partiernas självbestämningsrätt sattes i fara.

3:o) av herr *Stendahl*, som instämt i den av herr *Reuterskiöld* avgivna reservationen, dock med den ändring att bestämmelserna, som avsåge möjliggörande av personliga suppleanter, bort utgå.

Herr *Pettersson, Anton*: Då konstitutionsutskottets utlåtande grundar sig på en motion av mig, skall jag tillåta mig säga några ord.

När föregående års riksdag beslöt en del ändringar i den proportionella valmetoden, bland annat den, att den s. k. reduktionsregeln slopades, berodde väl denna ändring på att denna valmetod då kunde bereda valmännen en hel del överraskningar. Det var ju så, att om vid ett val ett parti gick fram med skilda listor, och vid valsammanräkningen bröts, berodde det ofta på slumpen, vilken av kandidaterna som

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.

(Forts.)

blev vald. Det var därför icke så stora utsikter för enskilda valmän eller grupper av valmän att gå fram med särlistor. Proportionsvalsakkunnige ha också i sitt under förra året avgivna betänkande betonat, att man skulle försöka få fram en valmetod, där de enskilda valmännen och enskilda korporationerna skulle kunna göra sig mer gällande. Det framgick ju också vid föregående årets val, att valmännen i stor utsträckning använde sig av denna möjlighet att gå fram med skilda listor, ty det var väl ändå så i de allra flesta valkretsarna, att en hel del partier gingo fram med skilda listor.

Nu är det så, att denna möjlighet för de enskilda valmännen att göra sig gällande, som eljest finnes med denna valmetod, försvinner, så snart två partier gå fram med gemensam partibeteckning. Då är det synnerligen riskabelt med skilda listor, och därför måste då varje parti gå fram med endast en lista. Det är just för att få en ändring i detta, som jag väckt denna motion. Nu har emellertid utskottet avslagit min motion, men professor Reuterskiöld har upptagit det förslag till vallag, som framgick av proportionsvalsakkunniges betänkande, och hans reservation går endast ut på en utredning och att Kungl. Maj:t måtte söka få fram ett förslag i denna fråga.

Jag vill icke göra annat yrkande än om bifall till den av herr Reuterskiöld avgivna reservationen.

Herr Norling: Som man finner av det föreliggande utlåtandet, har utskottets majoritet ansett det tvivelaktigt, huruvida det är möjligt att medgiva användandet av underpartibeteckning utom i samband med officiella valförberedelser. Det är förnämligast av detta skäl, som utskottet avstyrker den i ämnet väckta motionen. Vad återigen huvudreservanten herr Reuterskiöld beträffar, synes han vara fullständigt övertygad om att rätt till underpartibeteckning inte bör medgivas, för så vida inte samtidigt officiella valförberedelser i viss omfattning stadgas. I överensstämmelse härmed föreslås i reservationen en anordning, som bland annat innebär, att den gemensamma partibeteckningen avskaffas och ersättes genom anmälan om samverkan mellan bestämda nummerlistor.

Reservanten gör gällande, att de invändningar, som riktats mot proportionsvalsakkunnigas förslag, skulle ha förlorat det väsentliga av sin betydelse genom de av honom föreslagna förenklingarna. Jag är benägen att i viss mån ge reservanten rätt härutinnan, men det förefaller mig uppenbart, att även den av reservanten föreslagna anordningen är alldeles för invecklad och omständlig. Jag medger, att reservantens hela resonemang är riktigt, för såvida man utgår från att det är nödvändigt att skapa garantier mot användandet av gemensam partibeteckning utan ömsesidigt medgivande, men enligt min uppfattning föreligger ingen sådan nödvändighet. Praktiskt taget förekommer det väl numera knappast, att ett parti olovligen tillägnar sig ett annat partis beteckning, ty erfarenheten har visat, att sådana manipulationer alltid medföra vissa moraliska risker. Det saknas ju ej heller utvägar för

partierna att etablera ett ganska effektivt skydd för sina resp. partibeteckningar. Man har exempelvis möjligheten att ge partibeteckningen en sådan avfattning, att intrång från främmande partiers sida praktiskt taget ej kan komma i fråga. Om — för att taga ett exempel — det socialdemokratiska partiet väljer ordet *socialdemokraterna* som partibeteckning, lära nog kommunisterna betänka sig ett par gånger, innan de tillägna sig en sådan beteckning.

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.
(Forts.)

Det är således knappast nödvändigt att lagstifta mot dem som tillägna sig annans partibeteckning. I varje fall är detta en fråga för sig, som inte bör sammanblandas med spørsmålet om rätten till underpartibeteckning, allra helst som man knappast kan påstå, att behovet av skydd för partibeteckningen blir mera påtagligt, därest underpartibeteckning får användas. Det förefaller mig därför, som om den nu föreliggande frågan kunde och borde lösas alldeles för sig, varav också följer att frågan om officiella valförberedelser kan i detta sammanhang lämnas så gott som alldeles åsido. Man kunde på sin höjd stadga skyldighet för de partier, som överenskommit om gemensam huvudbeteckning, och i samband därmed förbehållit sig rätt att använda underpartibeteckningar, att offentliggen — exempelvis genom annons i tidningarna — styrka, att anmälan om överenskommelsen skett hos K. B. i länet. Genom att till ett sådant minimum inskränka de officiella valförberedelserna bevarar man rätten att över huvud använda partibeteckning — en rätt, som partierna nog i allmänhet betrakta som en ganska värdefull tillgång — och man bevarar även rätten för olika sårmeningar inom partierna att göra sig gällande vid valet.

Den av huvudreservanten föreslagna anordningen med inregistrering av listorna skulle däremot, så vitt jag kan förstå, uttryckligen betaga valmännen varje rätt att rösta annorledes än i överensstämmelse med någon av de inregistrerade listorna. Huvudreservanten har säkerligen alldeles rätt, när han framhåller, att behovet av samverkan emellan olika partier gör sig gällande förnämligast därför att motsättningarna skärpas på vissa håll och utjämnas på andra, utan att därför den en gång givna partiuppdelningen försvinner. Vad åter beträffar behovet av rätten att använda underpartibeteckning, torde man kunna säga, att det framträder särskilt av den anledningen att partierna behöva en klar avgränsning gent emot varandra även, och kanhända mest, när de samverka under gemensam huvudbeteckning, och jag skulle vilja påstå, att detta behov gör sig mera gällande än förut, sedan vi fått de större valkretsarna.

Erfarenheten har visat, att partier, som samverka under gemensam beteckning, lätt kunna på ett illojalt sätt förvärva röster från varandra, och detta är utan tvivel en olägenhet, som bör undanröjas. Av dessa skäl skulle jag gärna önskat vara med om en skrivelse i motionens syfte, men då reservantens skrivelseförslag går vida utöver vad jag kan erkänna som befogat och önskvärt, återstår mig ingen annan utväg, herr talman, än att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag föran-

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.

(Forts.)

leddes att begära ordet, då den ärade motionären yrkade bifall till den reservation, som har avgivits av herr Reuterskiöld. I denna reservation anges nämligen, att det förslag, som denna reservant gör sig till tolk för, skulle vara uppbyggt på proportionsvalsakkunniges förra året avlämnade betänkande. Då jag var en av dessa sakkunnige och då enligt min mening ett sådant sammanhang icke föreligger, utan det förslag, som här av reservanten framlägges, just i de mest väsentliga punkterna skiljer sig från den tankegång, som låg till grund för dessa sakkunniges förslag, vill jag därom yttra några ord.

Den enda samstämmigheten i dessa förslag, reservantens och de sakkunniges, är, så vitt jag kan förstå, endast den yttre formen, nämligen att det i båda fallen skall ingivas förslag på kandidatur till K. B., men det är så många handlingar som skola inlämnas till K. B. att det näppe-ligen kan betraktas såsom någon väsentlig gemensam del i förslagen, om detta inlämnande till K. B. är för båda gemensamt. I varje fall tror jag, att icke mycket av vad som verkligen är önskvärt i motionens syfte vinnes med reservantens förslag. Faran för stöld av partibeteckning undanröjes visserligen genom dessa inregistreringar, men däremot undanröjer man icke en annan fara för stöld av partibeteckning, nämligen den att de personer, som först inlämna förslag till K. B., taga vilken partibeteckning som helst. Det är icke någon säkerhet för att icke helt andra delar av ett parti än de, som verkligen kunna anses hava rätt till partiets namn, tidigare inlämna förslag under partiets beteckning, och på så sätt beröva de andra en beteckning, som de anse som sin egendom. Det är därför som man i sakkunnigeförslaget helt och hållet gått ifrån partibeteckningarna och i stället endast hållit sig till numrerade listor, vilket även av reservanten erkännes vara en framkomlig utväg. Men denna brist är dock icke det avgörande för mig att gå emot reservationen. Enkelheten i reservantens förslag är köpt för det vanliga priset, då det gäller proportionella val, nämligen på bekostnad av den enskildes rörelsefrihet. Vill man hava ett enkelt proportionellt system, kan man mycket väl få ett sådant, men det sker alltid på bekostnad av den enskilde valmannens rörelsefrihet. Vill man få så mycket som möjligt av personlighetsmomentet in i valakten, vill man, att de enskilda valmännen icke skola bindas av partiledningars och valbossars övervalde, får man även finna sig i en del mera invecklade bestämmelser. Enligt reservantens förslag skola vallistor inlämnas till K. B. och sedan skola valsedlarne göras fullkomligt lika med vallistorna. Ingen ändring får företagas. Håri ser man en stor inskränkning i den enskildes valfrihet. Helt annat är förhållandet i det förslag, som framlagts av proportionsvalsakkunnige. Enligt deras förslag gives det nämligen möjligheter till sammanslutningar mellan såväl de olika grupperna inom ett parti som mellan partierna, allt med iakttagande av om gemensamma kandidater finnas eller icke. Enligt reservantens förslag åter, komma de enskilda listorna visserligen att tillsammans utgöra en enhet i strid mot övriga listor; men de enskilda listorna kunna däremot icke till gagnet hava några gemensamma namn. Ty de röster, som

avlämnas på ett eventuellt gemensamt namn, de komma icke att sammanräknas. Detta innebär att om en lista avlämnas med några namn, och sedermera andra medlemmar av samma parti vilja hava ett av dessa namn kombinerat med andra, så gives det icke någon möjlighet för ett samarbete mellan dessa grupper. Sålunda vinner man icke genom detta förslag vad som för proportionsvalsakkunnige framstod som det främsta önskemålet, nämligen att få fram mera personlighet och mera frihet i det hela, utan man erhåller i stället en ökad klavbundenhet under partisystemet; det blir en ytterligare mekanisering av valsystemet, och det bör man enligt min mening akta sig för. Det är ju naturligtvis mycket möjligt, att de sakkunniges förslag icke i allt kan vara tillfredsställande och att det behöver en överarbetning, men jag är övertygad om, att, när man, och det med rätta, vill upptaga de synpunkter, som den ärade motionären lagt på frågan, man i främsta rummet får överväga de linjer, som av de sakkunnige hava framlagts.

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.

(Forts.)

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Herr Cla:son: Herr talman! I anledning av vad som under debatten förekommit skall jag endast be att få något redogöra för hurudan ställningen inom utskottet varit beträffande denna punkt.

Det var i själva verket så, när utskottet började behandla denna motion, att motionärens förslag, att man skulle försöka gå fram på den nu ifrågasatta vägen, inom utskottet vann ganska stora sympatier. Utskottet tillsatte därför en delegation, som skulle försöka att utarbета ett tillfredsställande förslag i denna riktning, och vår tanke var då att, om det skulle kunna lyckas att för ett sådant förslag vinna tillräcklig enighet, söka inarbета detta förslag i de förändringar beträffande kommunalförfattningarna, landstingsförordningen och vallagen, som utskottet med anledning av den nyss behandlade kungl. propositionen hade att handlägga.

Emellertid befanns det, när vi längre fram under riksdagen och rätt nära riksdagens slut återigen kunde upptaga frågan, att bestämd enighet icke hade kunnat uppnås inom den omnämnda delegationen, och under sådana förhållanden var det för oss andra inom utskottet, som icke tillhört denna delegation, alldeles omöjligt att tränga in i frågan tillräckligt för att nu kunna framlägga något förslag. Det är detta, som kommer till uttryck i utskottets betänkande, när utskottet säger ifrån, att det icke varit utskottet möjligt att genomarbета frågan. Utskottet har därför underlåtit att intaga någon bestämd position till detta problem. Men frågan står i varje fall öppen för utskottsmajoriteten, och det har funnits rätt starka sympatier inom utskottet för att kunna gå fram på den vägen.

Beträffande åter tanken på att vi nu skulle avlåta en skrivelse till Kungl. Maj: t i motionens syfte, så har mot en sådan åtgärd i varje fall för mig stått det, att jag över huvud icke vill skriva, om jag icke kan i skrivelsen anvisa en väg, som jag är tämligen övertygad om kan leda

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.
(Forts.)

till målet. Det kunde vi icke i förevarande fall. Vi vore i alla händelser icke övertygade om, att den av reservanten, herr Reuterskiöld, anvisade vägen ofelbart skulle leda till målet, och vad som under denna debatt har förekommit har styrkt mig i mina tvivelsmål om att så skulle vara förhållandet. Vi hava icke heller ansett en skrivelse över huvud taget vara nödvändig, enär frågan ju, på grund av en föregående skrivelse av riksdagen, faktiskt ligger under Kungl. Maj:ts utredning och denna utredning kommit så pass långt, att det nu föreligger förslag i den vägen.

Jag menar således, att på grund därav kan ju vid en kommande riksdag — vare sig förslag framlägges av Kungl. Maj:t eller enskild motionär — ett förslag i saken komma fram, utan att det dock — vilket skulle blivt fallet vid denna riksdag — skulle behöva förbindas med andra rätt ingående ändringar i hela valsättet.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr S t e n d a h l: Herr talman, mina herrar! Det var herr von Sneiderns yttrande, som egentligen uppkallade mig. Orsaken, varför herr Reuterskiöld och jag här hava reserverat oss, är tvåfaldig.

För det första berodde det på att vi ansågo, att denna sak hade varit aktuell så länge, att konstitutionsutskottet och riksdagen hade kunnat våga sig på att lösa frågan, fastän någon kungl. proposition i ärendet icke förelåg.

För det andra berodde det på att här föreliggande förslag till lagändringar enligt vår uppfattning åtminstone på vissa punkter är att föredraga framför den avfattning, som givits motsvarande lagförslag av proportionsvalsakkunnige.

Jag skall giva den ärade talaren, herr von Sneidern, rätt i att enligt det nu föreliggande förslaget rörelsefriheten för väljarne icke är så stor som i proportionsvalsakkunniges förslag. Skillnaden är den, att i det senare förslaget finns det rätt till subsidiär personröstning, men denna rätt finnes icke i det här förslaget. Orsaken är emellertid icke den, att jag personligen icke anser att det borde hava funnits, utan den att, om det över huvud skulle varit någon möjlighet att få fram ärendet till avgörande i år, man måste släppa efter på den punkten. Vidare är det felaktigt, då herr von Sneidern säger, att någon ändring i de anmälda listorna icke kan äga rum enligt det nu föreliggande utkastet. Strykning av namn kan få ske, men icke omkastning av de på någon lista uppförda namnen. Således finns det en viss rörelsefrihet och samtidigt har man skyddat sig för de s. k. "uppdykande namnen" vilket är en betydande fördel.

Nu är det alldeles givet, att denna fråga förr eller senare måste fram, och jag tillåter mig att rikta en hövlig hemställan till Kungl. Maj:t om att vi åtminstone, efter alla dessa år under vilka vi hållit på med denna fråga, äntligen till nästa års riksdag måtte få fram ett positivt förslag i frågan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Reuterskiöld vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Om användning av underpartibeteckning vid vissa val.
(Forts.)

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändringar i riksdagsordningen åsyftande att möjliggöra en omläggning av den proportionella valmetoden.

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Herr andre vice talmannen erhöi på begäran ordet och anförde: Jag hemställer, att kammarén måtte besluta, att på morgondagens föredragningslista uppsättes först konstitutionsutskottets memorial nr 22, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll; därefter samtliga statsutskottets på dagens föredragningslista upptagna utlåtanden, i den ordning de finnas på föredragningslistan upptagna; därefter på samma sätt bevillningsutskottets betänkanden; därefter på samma sätt bevillnings- och första lagutskottets utlåtande; därefter bankoutskottets utlåtanden och sist jordbruksutskottets utlåtanden, allt i numerordning.

Härtill lämnade kammarén sitt bifall.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammaréns sammanträde avslutades kl. 4,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
